

Langer zelfstandig wonen, uitdaging of verademing?

Een onderzoek naar de percepties van ouderen op de fysieke omgeving in Paddepoel-Noord en de rol die dit speelt in het langer zelfstandig wonen.

(Hamilton, 2017 + eigen toevoeging)

Bachelorscriptie Sociale Geografie en Planologie
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Annemiek Hanekamp

S2760703

Begeleiders: Sanne Visser & Hans Elshof

12-06-2017

Samenvatting

Door vergrijzing zullen er in de toekomst meer ouderen zijn die zorg nodig hebben of moeten wonen onder begeleiding. Het is noodzakelijk het beleid daarop aan te passen. Het beleid is nu dan ook vooral gericht op zelfredzaamheid van ouderen.

De vraag is in hoeverre ouderen daadwerkelijk zelfredzaam kunnen zijn in de woonwijk. De doelstelling van dit onderzoek is inzicht krijgen in percepties van ouderen op de fysieke aspecten van de woonomgeving. Daarnaast wordt onderzocht hoe percepties het langer zelfstandig wonen zouden kunnen beïnvloeden. De volgende onderzoeksvraag staat centraal: *'Wat zijn de percepties van ouderen op de leefbaarheid van de wijk Paddepoel-Noord en welke rol speelt dit in het langer zelfstandig wonen?'*

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn walk-along interviews met 65+'ers gehouden in de wijk Paddepoel-Noord. Door middel van walk-along interviews is getracht inzicht te verkrijgen in percepties van ouderen op de fysieke leefomgeving.

Uit de resultaten komt naar voren dat ouderen natuur en groen in de wijk belangrijk vinden. Ook de voorzieningen zijn van belang, niet alleen voor boodschappen maar ook voor sociale contacten. Zowel het groen in de wijk als de voorzieningen worden door de participanten als prettig ervaren. De participanten gaven aan hinder te ondervinden tijdens het wandelen. Dit komt voornamelijk door losliggende tegels en gaten in de weg. Ook gaven participanten aan dat het voetgangerslicht te snel op rood springt. Hierdoor hebben ouderen moeite met oversteken een onveilig gevoel geeft. Ouderen leggen vaak de link tussen de fysieke omgeving en sociaal contact. Dit komt overeen met verschillende onderzoeken in de wetenschappelijke literatuur die daar ook een verband in zien.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding.....	5
1.2 Probleemstelling	6
1.3 Opbouw thesis.....	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 Langer zelfstandig wonen	7
2.2 Plaatsbinding	7-8
2.3 Percepties	8
2.4 Fysieke dimesie.....	8
2.4.1 Voorzieningen.....	8
2.4.2 Natuur.....	8
2.4.3 Mobiliteit en bereikbaarheid.....	8
2.4.4 Verkeer en infrastructuur.....	9
2.5 Conceptueel model.....	9
3. Methodologie	10
3.1 Verantwoording voor het kiezen van de wijk.....	10
3.1.1 Verantwoording voor het kiezen van categorieën.....	10
3.2 Methode.....	10
3.3 Data verzameling.....	10-11
3.4 Data-analyse.....	11
3.5 Ethiek.....	11
3.6 Reflectie.....	11-12
4. Kenmerken van de wijk Paddepoel-Noord	13
4.1 De wijk.....	13
4.2 Route walk-along interview.....	14
5. Resultaten	15
5.1 Groene wijk	15
5.2 Voorzieningen binnen de wijk.....	15-16
5.2.1 Invloed op het langer zelfstandig wonen.....	16
5.2.2 Voorzieningen buiten de wijk.....	16
5.3 Bereikbaarheid binnen de wijk.....	17
5.3.1 Bereikbaarheid buiten de wijk.....	17
5.3.2 Langer zelfstandig wonen.....	17
5.4 Favoriete plekken.....	18
5.5 Obstakels.....	19
6. Conclusie	20
6.1 Discussie en aanbevelingen.....	20
6.2 Reflectie.....	21
Literatuurlijst	22-24

Bijlage 1: interview guide	25-26
---	-------

Lijst van figuren en tabellen

Figuur 1	Conceptueel model.....	9
Figuur 2	Grenzen van de wijk Paddepoel-Noord.....	13
Figuur 3	Voorbeeld route walk-along interview.....	14
Figuur 4	Favoriete plekken.....	18
Tabel 1	Kenmerken participanten.....	11

Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanwege de stijgende zorgkosten, de toenemende vergrijzing en de toegenomen levensverwachting staat Nederland voor grote uitdagingen in de zorg voor ouderen (Nivel, 2014). Door de vergrijzing zullen er in de toekomst steeds meer ouderen zijn die zorg nodig hebben of moeten wonen onder begeleiding. Volgens de bevolkingsprognose van het CBS zal het aantal 65-plussers sterk toenemen. In 2012 waren er 2,7 miljoen 65-plussers, dit zullen er 4,7 miljoen zijn in 2041 (CBS, 2014).

De vraag naar geïstitutionaliseerde zorg, en de kosten voor deze zorg zullen in de toekomst dus steeds groter worden door het groeiende aantal ouderen (Etman et al., 2014). Beleid is er op gericht deze toenemende vraag naar geïstitutionaliseerde zorg te beperken. Interessant is dat dit beleid goed samen gaat met de ontwikkeling dat ouderen steeds langer zelfstandig blijven wonen (Etman et al., 2014). Enerzijds is het langer zelfstandig wonen van ouderen noodzakelijk voor het beleid, omdat door het langer zelfstandig wonen de kosten van de zorg verminderd zullen worden (Wiles et al., 2011). Anderzijds blijkt uit onderzoek van Wiles et al., (2011) dat ouderen langer zelfstandig willen blijven wonen. Ouderen zijn gehecht aan de plek waar zij wonen. Ouderen voelen zich veilig en vertrouwd in hun eigen woonomgeving en daarnaast willen zij graag autonoom en onafhankelijk blijven (Wiles et al., 2011). Ouderen zien liever geen veranderingen in hun woonomgeving, dit kan zorgen voor verwarring op sociaal en emotioneel gebied (Lager, 2015).

Het beleid voor ouderen en zorg richt zich nu voornamelijk op de zelfredzaamheid van ouderen (Nivel, 2014). In de definitie van Kamphuis et al., (2014) draait zelfredzaamheid om de mate waarin personen activiteiten kunnen uitvoeren in het dagelijks leven, zonder daarbij beperkingen te hebben. Niet alle ouderen leven zonder beperkingen. Uit onderzoek van het RIVM (2005) blijkt dat een aandoening of beperking de deelname aan het maatschappelijke leven vermindert. Vooral wanneer de mobiliteit aangetast wordt is het voor ouderen lastig om zelfredzaam te zijn (RIVM, 2005). Voor ouderen is van belang dat de omgeving 'leeftijdsvriendelijk' is, en hierbij speelt de fysieke leefomgeving een essentiële rol (Buffel et al., 2011).

Uit onderzoeken die gedaan zijn op dit gebied blijkt dat er toenemend bewijs is dat de gebouwde omgeving samenhangt met de zelfredzaamheid van ouderen. (Kamphuis et al., 2014).

Om het beleid toe te kunnen passen zal moeten worden gekeken naar de kwaliteit van de gebouwde omgeving. Als de kwaliteit goed is zal volgens Kamphuis et al., (2014) de zelfredzaamheid van ouderen toenemen. Ouderen kunnen daardoor langer zelfstandig wonen. De kwaliteit van de gebouwde omgeving is vooral van belang in de wijk waar de ouderen wonen. Hoe hoger de leeftijd, des te meer tijd de ouderen doorbrengen in het huis en in de directe leefomgeving (Penninx & Royers, 2007).

1.2 Probleemstelling

De vraag is in hoeverre ouderen ook daadwerkelijk zelfredzaam kunnen zijn in hun wijk. Is de fysieke omgeving wel geschikt om zelfredzaam te zijn?

De doelstelling van dit onderzoek is inzicht krijgen in percepties van ouderen op de fysieke leefomgeving. Daarnaast wordt onderzocht hoe deze percepties het langer zelfstandig wonen zouden kunnen beïnvloeden.

Daarbij staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

‘Wat zijn de percepties van ouderen op de leefbaarheid van de wijk Paddepoel-Noord en welke rol speelt dit in het langer zelfstandig wonen?’

Door middel van de volgende deelvragen wordt getracht de onderzoeksvraag te beantwoorden:

- Hoe ervaren ouderen de fysieke woonomgeving?
- Wat wensen ouderen aan de woonomgeving om er lang zelfstandig te wonen?
- Hoe kan de woonomgeving verbeterd worden?
- Hoe kijken ouderen aan tegen het langer zelfstandig wonen in hun wijk?

1.3 Opbouw thesis

In hoofdstuk 2 zullen relevante theorieën en concepten overzichtelijk neergezet worden in een theoretisch kader. Daarbij zal een conceptueel model aanwezig zijn die verbanden weergeeft tussen de concepten. Vervolgens zal in hoofdstuk 3 de gebruikte methodologie worden beschreven en zijn in hoofdstuk 4 de resultaten van het onderzoek uitgewerkt. De conclusies worden beschreven in hoofdstuk 5. Ten slotte zal er een literatuurlijst aanwezig zijn plus enkele bijlagen.

2. Theoretisch kader

2.1 Langer zelfstandig wonen

Sinds de jaren 80' is de instroom van ouderen naar zorginstellingen sterk gedaald (CBS, 2016). Het gevolg hiervan is een toename in het aantal eenpersoons huishoudens. Ouderen hebben een sterk aandeel in het percentage eenpersoons huishouden omdat de partner op een gegeven moment komt te overlijden. Ook is er de trend dat ouderen steeds langer zelfstandig zullen blijven wonen (CBS, 2016). Naar verwachting zal volgens het CBS (2016) in 2060 het aandeel eenpersoons huishoudens 43% zijn van het totale aantal huishoudens.

Eenzijdig heeft het langer zelfstandig wonen voor ouderen positieve gevolgen. Uit onderzoek van Sixsmith & Sixsmith (2008) blijkt dat langer zelfstandig wonen positief bijdraagt aan de well-being, de onafhankelijkheid en sociale participatie van ouderen. Ook vindt een groot aantal ouderen het prettig om te blijven wonen in hun vertrouwde omgeving met bekende gezichten en dagelijkse routines (Gilleard et al., 2007). De ouderen hechten waarde aan hun woonomgeving en willen er zo lang mogelijk blijven wonen. De reden hiervoor is de band die de ouderen hebben met de buurt. Zij hebben er veel herinneringen en contacten opgebouwd en zijn dus verbonden met de plaats (Nivel, 2014). Toch moet er ook rekening gehouden worden met uitdagingen die spelen bij het langer zelfstandig wonen. Uit onderzoek blijkt dat ouderen met een fysieke beperking een hogere kans hebben om geïsoleerd te raken. Hierdoor kan de oudere eenzaam worden of zelfs een depressie krijgen (Golden et al., 2009). Ook moet volgens onderzoek van Penninx & Royers (2007) de leefomgeving voor ouderen uitnodigend zijn. Hiermee wordt bedoeld dat ouderen het huis uitgelokt worden om deel te nemen aan activiteiten. De leefomgeving moet daarvoor toegankelijk, veilig en aantrekkelijk zijn. Voldoet de leefomgeving hier niet aan, dan is er kans dat ouderen in huis blijven en zich nauwelijks daarbuiten vertonen (Penninx & Royers, 2007).

2.2 Plaatsbinding

Een groot deel van bestaand onderzoek over ouderen en de relatie met hun woonomgeving gaat voornamelijk over plaatsbinding (Buffel et al., 2011).

Plaatsbinding kan worden omschreven als een affectieve band tussen personen en plekken (Hidalgo & Hernandez, 2001). Mensen kunnen emotioneel betrokken raken bij hun woonomgeving. Plaatsen krijgen persoonlijke betekenissen door gebeurtenissen die er plaatsvinden en herinneringen die gemaakt worden (van der Graaf & Duyvendak, 2009). Ook dragen plaatsen bij aan de identiteitsvorming van mensen. Door middel van interactie met plaatsen voelen mensen zich verbonden en behoren zij tot die plaats (Hernandez et al., 2007). Voor mensen is het daardoor niet altijd prettig om te verhuizen. De banden die gevormd zijn met de plek worden aangetast door de verhuizing en dit kan gevoelens van stress, onthechting en vervreemding met zich meebrengen (van der Graaf & Duyvendak, 2009). Ouderen willen volgens onderzoek van Mowl et al., (2000) ook niet graag verhuizen naar zorginstellingen. Ouderen hebben het gevoel dat de ouderen in instellingen een label 'oud' op zich krijgen en dit willen zelfstandig wonende ouderen niet omdat zij zich nog niet oud voelen. Daarnaast hebben ouderen het gevoel dat zij in een zorginstelling geïsoleerd raken van de gemeenschap en hun eigen leefstijl (Mowl et al., 2000).

Onderzoeken over plaatsbinding specifiek voor ouderen tonen aan dat ouderen een sterke binding hebben met hun omgeving. Van de zelfstandig wonende ouderen wil 79% zo lang mogelijk thuis blijven wonen (Nivel, 2014). De mobiliteit van ouderen is vaak beperkt doordat bepaalde vervoersmiddelen niet meer gebruikt kunnen worden zoals de auto of fiets (Thissen, 2013). Hoe hoger de leeftijd, des te meer tijd de ouderen doorbrengen in het huis en in de directe leefomgeving (Penninx & Royers, 2007). Voor ouderen wordt de omliggende buurt dus steeds meer de plek waar zij hun tijd doorbrengen en waar zij gehecht aan raken. Dit komt ook doordat ouderen graag een voorspelbare omgeving willen, en dit is vaak de eigen omgeving omdat zij die goed kennen.

Onbekende plekken zijn onvoorspelbaar voor ouderen wat een gevoel van onzekerheid kan geven (Philips et al., 2013). Ouderen verhuizen relatief weinig, en als zij verhuizen dan is dat voornamelijk omdat de gezondheid achteruit gaat en verhuizen eigenlijk noodzakelijk is (de Bruijn, 2011).

2.3 Percepties

Het onderzoek gaat over percepties van ouderen. Het is van belang te weten wat er met percepties bedoeld wordt. Volgens Pickens (2005) komen percepties voor wanneer een persoon geconfronteerd wordt met een situatie. De persoon interpreteert de situatie in een betekenis op basis van eerdere ervaringen. Ook geeft Pickens (2005) aan wat een individu interpreteert, verschillend kan zijn van de werkelijkheid. Een perceptie is geheel persoonlijk.

2.4 Fysieke Dimensie

Uit onderzoek van Stedman (2011) blijkt dat niet alleen sociale contacten en plaatsbinding belangrijk zijn voor onderzoek hoe mensen de wijk ervaren. Ook de fysieke omgeving speelt een belangrijke rol. Onderzoek naar de gebouwde omgeving en de rol die deze speelt, is sterk aan het groeien. Waar eerst vooral onderzoek werd gedaan naar de sociale aspecten in een woonwijk, is het doen van onderzoek naar fysieke aspecten steeds meer in opkomst (Etman, 2014). Uitkomsten van deze onderzoeken zijn geplaatst in de hier op volgende deelparagrafen.

Volgens het onderzoek van Buffel et al., (2011) gaat het bij deze fysieke dimensie van de omgeving om de zichtbare, materiële en natuurlijke elementen die aanwezig zijn.

2.4.1 Voorzieningen

Volgens onderzoek van Carp (1988) hebben mensen basisbehoeften nodig. Daaronder vallen ook voorzieningen. Om ouderen tevreden te houden moeten volgens Carp (1988) voorzieningen goed bereikbaar zijn. Uit onderzoek van Doorten & Meurs (2015) blijkt dat ouderen 'ankerpunten' nodig hebben. Dit zijn plekken waarmee ouderen zich kunnen identificeren en waar ontmoetingen plaats kunnen vinden. Hierbij kan gedacht worden aan bibliotheken, stations en winkels. Voorzieningen kunnen verdwijnen en een bepaalde leegte achterlaten. Dit wordt volgens Doorten & Meurs (2015) door ouderen als onaangenaam beschouwd en geeft gevoelens van onveiligheid. Uit onderzoek van Klaassens & Beek (2013) blijkt dat ouderen dagelijks gebruik maken van voorzieningen en daar zowel functionele als recreatieve doelen combineren.

2.4.2 Natuur

Talbot & Kaplan (1991) hebben onderzoek gedaan naar de invloed van natuur in de wijk. Hieruit komt naar voren dat ouderen toegang tot natuur dichtbij het huis waarderen. Levels van tevredenheid zijn significant hoger wanneer ouderen zicht hebben op natuur in de wijk. Ook het onderzoek van Juvani et al., (2005) bevestigt dat natuur in de omgeving goed is voor de 'well-being' van ouderen. Natuurlijke elementen worden gewaardeerd door ouderen. Ook draagt natuur bij aan de fysieke fitheid van ouderen omdat in de natuur activiteiten gedaan kunnen worden zoals fietsen en wandelen.

2.4.3 Mobiliteit en bereikbaarheid

De fysieke omgeving speelt een sterke rol in mobiliteit en bereikbaarheid (Rams & Schreurs, 2015). Volgens Rams & Schreurs (2015) maken goed aangelegde voetpaden het mogelijk voor ouderen om zich zelfstandig te verplaatsen.

De mate waarin ouderen zich door de wijk kunnen voort bewegen heeft invloed op de zelfredzaamheid. Als ouderen niet zelf de straat op kunnen (bijvoorbeeld door een onveilige omgeving) gaat hun mobiliteit achteruit en raken zij hulpbehoevend (Stafleu van Loghum, 2013). Ouderen vinden dit onprettig omdat zij zich bezwaard kunnen voelen als zij hulp nodig hebben. Om hulp vragen voelt niet goed en wordt liever niet gedaan (Linders, 2009).

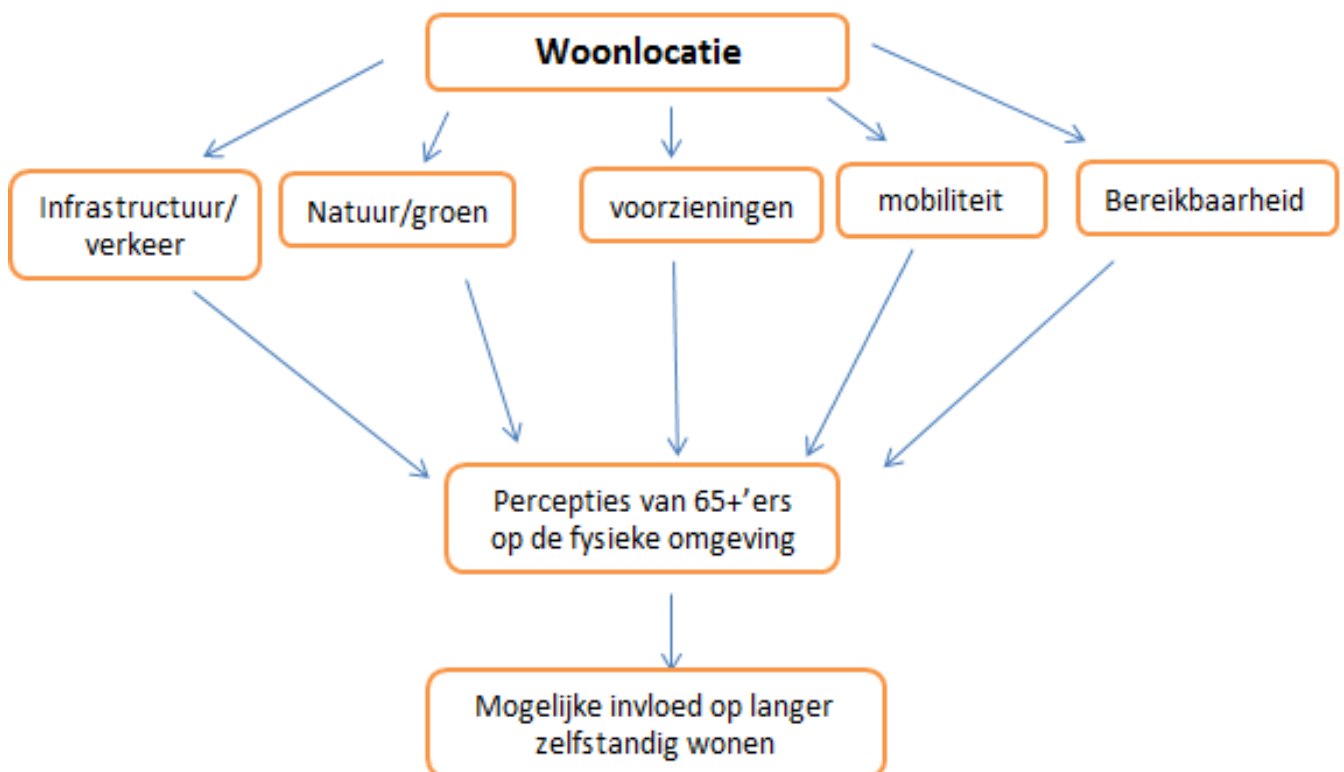
2.4.4 Verkeer en infrastructuur

Uit onderzoek van [Alleman et al., \(2005\)](#) blijkt dat verkeersbewegingen voornamelijk rond scholen en winkels plaatsvinden. In de fysieke omgeving zijn er factoren die het verkeer onveilig kunnen maken, zoals het zoekgedrag van automobilisten. Het is daarom belangrijk dat wegwijzers goed zichtbaar zijn. Ook moeten automobilisten niet afgeleid worden door geparkeerde auto's of reclameborden ([Alleman et al., \(2005\)](#)). Naast de onveiligheid van het verkeer kunnen ook beperkingen van ouderen zorgen voor onveiligheid. Ouderen kunnen last krijgen van zintuigelijke beperkingen. Verlies van scherpzichte van het zicht kan er toe leiden dat snelheid en afstand van verkeer minder goed in geschat kan worden ([Wouters, 1995](#)). Ook blijkt uit onderzoek van [Wouters \(1995\)](#) dat het verliezen van gehoor er toe kan leiden dat ouderen verkeer van achteren te laat waarnemen. Volgens [Hoxie & Rubenstein \(1994\)](#) ervaren ouderen ook hinder in het verkeer doordat zij significant langzamer voortbewegen dan jonge mensen.

2.5 Conceptueel model

In figuur 1 zijn concepten voor dit onderzoek weergegeven in een conceptueel model. Bovenaan staat de woonlocatie met daar omheen pijlen die wijzen naar fysieke categorieën die gekozen zijn voor het onderzoek. Participanten is gevraagd naar percepties op deze categorieën. Vervolgens zouden deze percepties van ouderen invloed kunnen hebben op het langer zelfstandig wonen.

Figuur 1: conceptueel model

3. Methodologie

3.1 Verantwoording voor het kiezen van de wijk

De keuze van de wijk is gevallen op Paddepoel-Noord. Deze keuze is gebaseerd op het percentage ouderen in de wijk. Aan de hand van cijfers van het CBS is gezocht naar wijken met een hoog aantal 65+'ers in Groningen. Uit deze data is de wijk gehaald met het hoogste percentage 65+'ers. De data is afkomstig uit 2016 en de wijk met het hoogste percentage 65+'ers in de wijk is Paddepoel-Noord (CBS, 2016). Ook is deze wijk interessant omdat de wijk dichtbij Universiteitscomplex Zernike ligt waardoor het verkeer er druk is door fietsers en lijnbussen.

3.1.1 Verantwoording voor het kiezen van categorieën

Aan de hand van wetenschappelijke literatuur zijn er keuzes gemaakt wat betreft fysieke elementen in de wijk. [Pikora et al., \(2006\)](#) hebben in hun onderzoek gekeken naar fysieke omgevingsfactoren. Alle factoren uit het onderzoek van [Pikora et al., \(2006\)](#) zijn in dit onderzoek teruggebracht tot 5 categorieën: infrastructuur/verkeer, natuur/groen, voorzieningen, mobiliteit en bereikbaarheid.

3.2 Methode

De hoofdvraag van dit onderzoek is gericht op percepties van ouderen, en hoe deze percepties langer zelfstandig wonen in de wijk zouden kunnen beïnvloeden. Eerst heeft verkenning van de wijk plaatsgevonden. Er is gekeken waar de grenzen van de wijk lopen en in hoeverre de fysieke factoren uit de wetenschappelijke literatuur aanwezig zijn in de wijk.

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag is gekozen voor het afnemen van walk-along interviews. Volgens [Cauwenberg et al., \(2012\)](#) is deze methode van data verzamelen een goede manier om gedetailleerde antwoorden te verkrijgen en kunnen door middel van walk-along interviews antwoorden van participanten in de context worden geplaatst. Door walk-along interviews te houden is te zien hoe ouderen zich gedragen in de wijk. Er is zicht op wat positief wordt ervaren door ouderen, en zicht op obstakels waar ouderen tegenaan lopen. Daarnaast kunnen participanten aspecten laten zien om antwoorden te verduidelijken en op deze manier krijgt de onderzoeker daar een beeld bij.

3.3 Data verzameling

De participanten zijn gevonden in en rondom Winkelcentrum Paddepoel. De participanten werden willekeurig aangesproken. De doelgroep voor het onderzoek zijn 65+'ers wonend in de wijk Paddepoel-Noord. Voordat de participant ook daadwerkelijk gevraagd werd voor het interview is gevraagd of de persoon in Paddepoel-Noord woont en in de categorie 65+ valt. Door deze manier van participanten werven is met zekerheid te zeggen dat de participanten ook daadwerkelijk voldoen aan de vereisten die gesteld werden aan de doelgroep voor het onderzoek. In tabel 1 zijn de kenmerken van de participanten weergegeven. De gemiddelde duur van de interviews lag rond de 45 minuten.

Tabel 1: kenmerken participanten

Pseudoniem	leeftijd	Hulpmiddelen tijdens wandelen	Manieren om te verplaatsen	Aantal jaren wonend in de wijk
Kees	65	Rollator	Lopen openbaar vervoer	3 jaar
Hans	83	Rollator	Lopen Auto	37 jaar
Dora	82	Rollator scootmobiel	Lopen scootmobiel Taxi	10 jaar
Truus	74	-	Lopen Fietsen Auto	34 jaar
Tineke	79	-	Lopen Fietsen Openbaar vervoer	47 jaar

3.4 Data-analyse

De data is geanalyseerd door middel van transcriberen en coderen. Door deze manier van analyseren zijn er verbanden gelegd tussen interviews en de wetenschappelijke literatuur. Door middel van coderen kan er overzicht worden gecreëerd tussen de interviews en kunnen overeenkomsten en verschillen naar voren komen. Door coderen van interviews kunnen theorieën en concepten naar voren komen die van belang zijn voor het onderzoek (Wester, 2004). Het onderzoek is gecodeerd aan de hand van het conceptuele model. Verder zijn er nog codes die horen bij de data die niet in het conceptuele model staan. Voorbeelden hiervan zijn 'kenmerken van de participant' en 'sociale aspecten'. Alle codes zijn vervolgens opgesplitst in metacodes waardoor de verkregen data goed geanalyseerd kon worden.

3.5 Ethiek

Om te zorgen dat privacy van participanten gewaarborgd blijft is gekozen de namen van de participanten te veranderen in pseudoniemen. Ook is voor waarborging van privacy het adres van de participant niet terug te vinden in het verslag.

Voorafgaande aan de interviews is de participanten vertelt dat gegeven antwoorden vertrouwelijk behandeld zullen worden en dat namen van de participanten niet in het verslag terug te vinden zijn. Omdat ouderen beperkingen kunnen hebben is van te voren aangegeven dat pauzeren mogelijk is tijdens het interview. De participant vertelt dat het niet verplicht is antwoord te geven op vragen. Ook is aangegeven dat de participant op elk moment van het interview de mogelijkheid heeft ermee te stoppen. Voorafgaand aan elk interview is toestemming gevraagd het interview op te nemen.

3.6 Reflectie

Het werven van participanten verliep niet altijd gemakkelijk. Ouderen zagen het soms niet zitten om tijdens het interview door de wijk te lopen. Dit had te maken met de fysieke gesteldheid van de ouderen. Een groot aantal ouderen kwam niet uit Paddepoel-Noord, en konden dus niet deelnemen aan het interview. De participanten die meegewerkt hebben aan het onderzoek waren geschikt. De leeftijden zijn verschillend, geslacht is verschillend en ook zat er verschil in fysieke gezondheid. Het was beter geweest meer dan 5 participanten te interviewen zodat er nog meer data verzameld kon

worden. Omdat gelopen werd tijdens het interview vertelden de participanten vaak uit zichzelf over aspecten die ze onderweg zagen. Hierdoor was het soms lastig de interviewguide te volgen omdat antwoord op sommige vragen al verkregen was voordat de vraag gesteld was.

4. Kenmerken van de wijk Paddepoel-Noord

4.1 De wijk

Paddepoel is een naoorlogse wijk in het noorden van Groningen. De wijk heeft een opbouw die kenmerkend is voor wijken gebouwd rond de jaren '60 en '70'. In de wijk bevinden zich voornamelijk galerijflats, rijwoningen en portieketageflats (Team Grijstinten, 2016). In naoorlogse wijken is veel groen structuur en is er sprake van hoogbouw (Lörzing & Harbers, 2009). Dit geldt ook voor Paddepoel-Noord, waar meerdere flats te vinden zijn met daartussen vijvers en groene veldjes. Paddepoel kan opgedeeld worden in twee wijken. In het zuiden ligt Paddepoel-Zuid en in het noorden ligt Paddepoel-Noord. De grenzen van Paddepoel-Noord, de wijk die gekozen is voor het onderzoek, lopen in het Noorden langs de Plataanlaan (direct gelegen aan het Universiteitscomplex Zernike). In het oosten is de Morgensterlaan de grens. In het Zuiden ligt de grens bij de Pleiadenlaan, de grens tussen Paddepoel-Noord en Paddepoel-Zuid. Aan de westkant ligt de grens bij het Reitdiep. Ter verduidelijking is in Figuur 2 een kaart met de grenzen van Paddepoel-Noord in beeld gebracht. De Rode lijn geeft aan waar de grenzen lopen.

Figuur 2: Grenzen van de wijk Paddepoel-Noord
Grens Paddepoel-Noord

Legend

□ Grens

0 0,125 0,25 0,5
Kilometers

Het percentage 65+'ers in Paddepoel-Noord ligt relatief hoog vergeleken met andere wijken in Groningen. Het percentage 65+'ers in de wijk is 27%. Ook opvallend is het hoge percentage eenpersoons huishoudens. Volgens cijfers van het CBS (2016) ligt het percentage eenpersoons huishoudens in Paddepoel-Noord op 32%. Het landelijke percentage is 16% (Team Grijstinten, 2016). Het hoge percentage 65+'ers en het hoge percentage eenpersoons huishoudens zouden een relatie kunnen hebben. Door de vergrijzing komen steeds meer ouderen alleen te wonen doordat de partner overlijdt of omdat de partner naar een verzorgingstehuis moet (CBS, 2009).

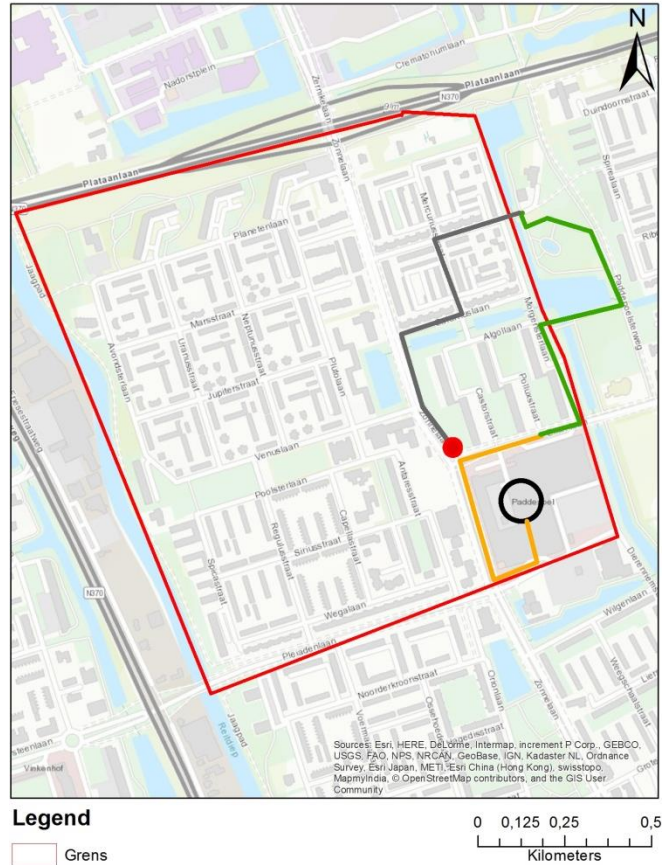
4.2 Route walk-along interview

Het eerste deel van de te lopen route was van te voren bepaald. Het tweede gedeelte is open gehouden voor de participant.

Het walk-along interview begon in het winkelcentrum. Vervolgens werd gelopen door het winkelcentrum om voorzieningen te bekijken (zwarte cirkel figuur 3). Daarna liep de route om het winkelcentrum heen, zodat het onderwerp verkeer en infrastructuur kon worden aangesneden (oranje lijn). Rond het winkelcentrum is namelijk veel verkeer en er zijn grote kruispunten. De beurt was vervolgens aan de participant om een groene plek te kiezen, hier werden vragen gesteld over natuur (groene lijn). Ten slotte werd gelopen door de wijk om te kijken naar mobiliteit en bereikbaarheid (grijze lijn). Ook werden afsluitende vragen gesteld. Deze route eindigde bij de rode stip, maar het eindpunt verschilde per interview. Ter verduidelijking is een voorbeeld van een route van het walk-along interview te zien in Figuur 3.

Figuur 3: voorbeeld route walk-along interview
Route walk-along interview

Voorbeeld route

5. Resultaten

5.1 Groene wijk

Alle participanten zijn tevreden over de hoeveelheid groen en natuur in de wijk. Het park van Selwerd, de vijvers, het Reitdiep en ook de tuintjes worden als mooi ervaren.

Hans: *“Hier is genoeg groen te vinden in de wijk. Ik vis daar vaak, moet je eens kijken wat mooi!”*

Participanten gaven verschillende redenen voor het waarderen van natuur. Kees liet weten natuur te waarderen omdat hij er tot rust kan komen. In de natuur kan hij ontspannen en dat vindt hij prettig. Tineke komt vooral in de natuur om even aan de drukte te ontsnappen. Rusten en ontspannen werd door ouderen het vaakst genoemd. Toch komen ouderen niet alleen in de natuur voor rust en ontspanning. De natuur in de wijk motiveert ouderen namelijk te bewegen en te werken aan de fysieke fitheid.

Dora: *“Hier loop ik wel eens wat straatjes door, en dan naar de Pleiadenbrug. Als ik me goed voel loop ik langs het Reitdiep.”*

Ouderen gaven aan graag de mogelijkheid hebben te bewegen in de wijk, dit doen zij vaak in de natuur. Voor ouderen is natuur dus belangrijk als zij langer zelfstandig gaan wonen. De link tussen natuur en plaatsbinding werd door de participanten niet aangegeven.

Dat ouderen zo enthousiast worden van natuur in de wijk is niet nieuw. Uit het onderzoek van (Talbot & Kaplan (1991) blijkt dat ouderen toegang tot natuur dichtbij het huis belangrijk vinden. De mate van tevredenheid was in het onderzoek van (Talbot & Kaplan (1991) significant hoger wanneer ouderen zicht hebben op natuurlijke omgeving in de wijk. Het onderzoek van Juvani et al., (2005) bevestigt dat natuur in de wijk goed is voor de well-being van ouderen en dat het bijdraagt aan de fysieke fitheid van ouderen.

5.2 Voorzieningen binnen de wijk

Participanten ervaren het aanbod voorzieningen in de wijk goed. Vier van de vijf participanten gaven aan alles bij de hand te hebben in de wijk. Ouderen maken gebruik van diverse voorzieningen zoals winkels, cafés en gezondheidsvoorzieningen. Vooral het winkelcentrum wordt veel gebruikt door ouderen. Kees, Hans en Dora gaven aan iedere dag in het winkelcentrum te komen. De overige participanten, Truus en Tineke, komen er wekelijks. Het winkelcentrum ervaren zij als prettig omdat het overdekt is, daarnaast is er voldoende variatie aan winkels. Ook gaven ouderen aan dat het winkelcentrum zorgt voor ontmoetingen tussen mensen, en dat het winkelcentrum motiveert dagelijks te bewegen.

Gezondheidsvoorzieningen zijn er volgens de participanten voldoende. Er is een huisarts en apotheek aanwezig en er is een plaats waar bloed geprikt kan worden.

Kees: *“Kijk hier heb je de apotheker al, en aan de Plutolaan kan je smorgens bloedprikken. Je kunt zo binnen lopen maar ik doe het meestal bij de huisarts in Selwerd.”*

Wat betreft voorzieningen die moeten zorgen voor vermaak, zoals cafés, restaurantjes of koffiezaken, antwoordden de ouderen verschillend. Kees vindt restaurantjes of cafés leuk als de portemonnee het toe laat.

Hans is ontevreden over het rookverbod dat geldt voor deze voorzieningen: *“Ja dat hebben ze verknoeid. Vanwege de mensen die hier roken, dat mocht niet meer. Maar het was hier altijd veel gezelliger, door het rookverbod is dat eigenlijk een stuk minder.”*

Hij ervaart minder gezelligheid en beleeft daardoor minder plezier aan deze voorzieningen. Truus zegt geen behoefte te hebben aan deze voorzieningen, zij maakt het liever thuis gezellig.

5.2.1 Invloed op het langer zelfstandig wonen

Tijdens de walk-along interviews is ouderen gevraagd wat zij missen aan voorzieningen in de wijk om lang zelfstandig te kunnen wonen. Alle participanten gaven aan dat er niks gemist wordt. De winkels zijn dichtbij en de apotheek en huisarts zijn aanwezig voor gezondheidsproblemen. Wat van de participanten niet mag verdwijnen aan voorzieningen als zij er nog lang zelfstandig zullen wonen is een supermarkt.

Kees: "Albert Heijn, die kan ik echt niet missen, puur omdat het een supermarkt is."

Ook Tineke gaf aan elke week zelfstandig boodschappen te doen bij de Spar. Als de supermarkt verdwijnt zullen ouderen afhankelijk worden van anderen om aan producten te komen. Dit willen ouderen zo lang mogelijk uitstellen, omdat zij niet het gevoel willen hebben afhankelijk te zijn van anderen. Het verdwijnen van een supermarkt zou dus negatieve gevolgen kunnen hebben voor het langer zelfstandig wonen.

Voorzieningen betekenen meer, en daarmee doelen de participanten vooral op het sociale aspect.

Zo gaf Kees aan: "Dit winkelcentrum is erg handig. Sommige ouderen zien dit als tweede woonkamer, voor de sociale contacten."

Ook Dora hecht waarde aan de voorzieningen in relatie tot sociaal contact. Zij vertelde: *"Ik kom hier alle dagen. Voor de voorzieningen, maar ook om mensen te ontmoeten of even te praten."*

De ouderen vinden het gezellig anderen te ontmoeten in het winkelcentrum, vier van de vijf participanten gaven dit aan.

Behalve het belang van sociaal contact, vinden ouderen ook het bewegen in de wijk belangrijk. De voorzieningen lokken de ouderen naar buiten en daardoor blijven ouderen fit.

Kees vertelde: "Ik kom hier elke dag, ook om te oefenen hoor ik moet een beetje in beweging blijven."

Ouderen gaven aan te willen lopen om soepel te blijven, dit is wat zij nodig hebben om langer zelfstandig te wonen.

Interessant is dat ouderen de link leggen tussen het winkelcentrum en sociale contacten. In het onderzoek van [Buffel et al., \(2011\)](#) wordt namelijk gezegd dat het hebben van 'ontmoetingskansen' belangrijk is en dat de fysieke woonomgeving daarin een rol speelt. Interessant is ook dat de participanten aangaven dat voorzieningen motiveren om buiten te komen voor beweging. Hier komt de fitheid van ouderen weer naar voren in relatie met de fysieke omgeving.

5.2.2 Voorzieningen buiten de wijk

De participanten komen ook buiten de wijk om gebruik te maken van voorzieningen. Kees en Hans doen boodschappen bij de Lidl in Selwerd. Ook heeft Kees zijn huisarts in Selwerd en Tineke haar huisarts in Vinkhuizen. Het centrum van Groningen wordt niet vaak bezocht door de participanten. Dit komt voornamelijk door de beperkte mobiliteit. Kees en Dora komen er bijna nooit omdat zij niet graag in de bus stappen met rollator. Truus komt er wel, niet omdat zij voorzieningen in Paddepoel-Noord mist maar puur voor gezelligheid. Enerzijds voelen participanten teleurstelling omdat zij lastig in het centrum kunnen komen. Ze zijn voornamelijk benieuwd naar de veranderingen die hebben plaats gevonden. Anderzijds geven participanten aan dit niet als obstakel te ervaren omdat alle voorzieningen in de buurt zijn.

5.3 Bereikbaarheid binnen de wijk

De participanten zijn ook tevreden over de bereikbaarheid binnen de wijk. Het winkelcentrum is goed te bereiken. Het is gelegen naast drie grote galerijflats waar veel senioren wonen. Ook ligt het woonservicecentrum Bernlef, waar ouderen zelfstandig of begeleid kunnen wonen, direct naast het winkelcentrum. Dankzij de grote hoeveelheden groen in de wijk zijn participanten binnen een paar minuten in de natuur. Ook geven participanten aan dat er voldoende buslijnen in de wijk aanwezig zijn. Er zijn verbindingen naar het hoofdstation, naar het centrum van de binnenstad en andere wijken in Groningen. De participanten hechten hier waarde aan, omdat zij hierdoor zelfstandig op plekken kunnen komen.

5.3.1 Bereikbaarheid buiten de wijk

De wijken Selwerd en Vinkhuizen zijn volgens ouderen goed te bereiken. De participanten gaven aan dat het centrum lastig te bereiken is, vooral als gebruik wordt gemaakt van een rollator. Van de participanten maken alleen Tineke en Kees gebruik van het openbaar vervoer. De andere 3 participanten geven aan het niet prettig te vinden in de bus te stappen.

Hans: *“Als ik zo’n kaart van de bus lees, met die lijntjes hoe de bussen gaan, dan kriebelt mij dat voor de ogen. Dat kan ik niet volgen, al die lijntjes.”*

Ook Dora heeft negatieve ervaringen met het openbaar vervoer: *“Met de bus wil niet met een rollator, er is niemand die je even mee helpt.”*

De ouderen geven dus aan hulp nodig te hebben, maar ervaren deze hulp niet.

5.3.2 Langer zelfstandig wonen

Bereikbaarheid heeft volgens de participanten invloed op het langer zelfstandig wonen. De ouderen geven aan graag zelfstandig op eindbestemmingen te komen, voornamelijk om sociaal contact op te doen en in beweging te blijven. Ouderen voelen meer vrijheid als zij niet afhankelijk zijn van anderen om op plekken te komen. Als bereikbaarheid van voorzieningen niet goed is zullen zij mensen in moeten schakelen om bijvoorbeeld boodschappen te doen. Hierdoor vervalt een deel van de zelfstandigheid. Ouderen voelen zich af en toe bezwaard om mensen te vragen voor hulp.

Zo liet Dora weten: *“Mn zoon heeft ook een baan en dat kost veel tijd voor mijn zoon die is heel druk. En dan werkt hij s’avonds door tot soms wel 22.00 en dan durf ik hem ook niet meer te vragen.”*

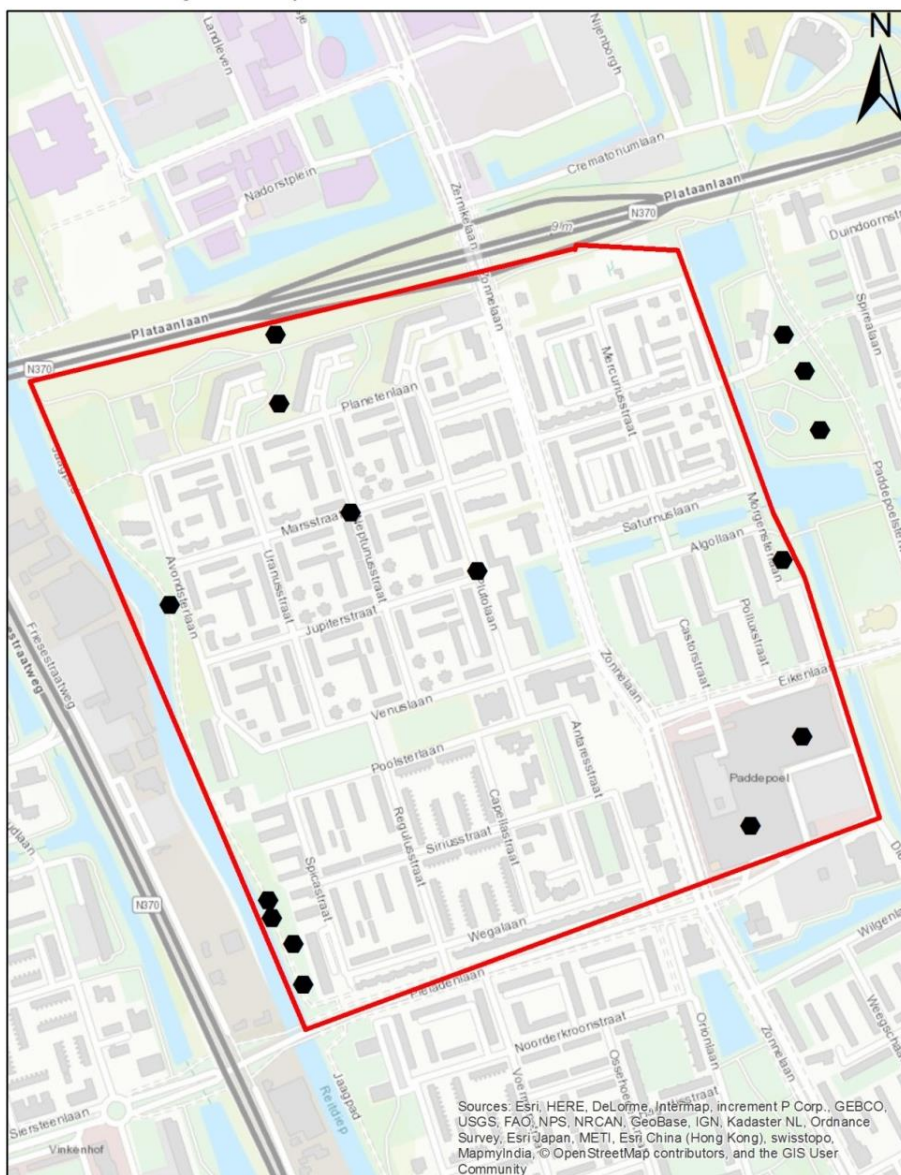
5.4 Favoriete plekken

Op figuur 3 zijn de favoriete plekken van ouderen te zien. Opvallend is dat favoriete plekken van ouderen zich voornamelijk bevinden in de natuur. Ook hier wordt bevestigd dat natuur van belang is voor oudere mensen. Ouderen mochten maximaal 3 plekken aangeven op de kaart, zij konden dus behalve natuur ook andere plekken kiezen. Toch viel de tweede keus dan vaak weer op natuur. Dit zou kunnen komen door de grote hoeveelheid groen en natuur in de wijk waardoor ouderen het lastig vinden één plek te kiezen die zij het beste vinden. Opvallend is ook dat ouderen drie keer een plek aangeven buiten de grenzen van Paddepoel-Noord. Hierbij gaat het om park Selwerd dat grenst aan Paddepoel-Noord. Dit is voor ouderen zo dichtbij dat zij dit graag aan wilden geven als favoriete plek.

Figuur 4: Favoriete plekken

Favoriete plekken van 65-plussers

In en om de wijk Paddepoel-Noord

Legend

- Favoriete plekken
- Grens Paddepoel-Noord

0 0,125 0,25 0,5
Kilometers

5.5 Obstakels

Ondanks tevredenheid over bepaalde fysieke factoren ervaren ouderen ook obstakels. Hierbij kan gedacht worden aan losse tegels, gaten in de weg en onveilige oversteekplaatsen. Vooral rond de Eikenlaan was dit het geval. Het ongelijke loopoppervlak wordt door ouderen onprettig ervaren, omdat de kans op vallen groot is. Daarnaast zorgen de gaten in het wegdek voor moeilijkheden voor ouderen met een rollator omdat zij de rollator dan op moeten tillen.

Hans: *“Je moet goed oppassen. Heb hier wel eens gelopen en dan lag er een stoeptegels een stuk omhoog. Ik liep met een karretje, en daar lag ik.”*

Ouderen ervaren hierdoor een gevoel van onveiligheid. Ze moeten voortdurend opletten en naar de grond kijken om de valkans te verkleinen. Hierdoor kunnen ouderen niet optimaal genieten van de omgeving en lopen zij risico op verwondingen.

Volgens het onderzoek van [pikora et al., \(2006\)](#) heeft de aanwezigheid van een goed onderhouden pad invloed op bewegen in de wijk. Uit het onderzoek van [Juvani et al., \(2005\)](#) is het uitlokken van bewegen goed voor de fysieke fitheid van ouderen. Het is dus van belang om fietspaden en voetpaden goed te onderhouden.

Ouderen ervaren rondom het winkelcentrum drukte van verkeer. Toch voelen zij zich veilig door de aanwezige stoplichten. Wel ondervinden Kees en Dora obstakels tijdens het oversteken wat betreft het voetgangerslicht. Beide participanten lopen met een rollator en geven aan dat het voetgangerslicht te kort op groen staat. Door de rollator zijn ze beperkt in hun snelheid en dit heeft tot gevolg dat het voetgangerslicht soms op rood gaat tijdens het oversteken.

Kees vertelde: *“Het is soms wel erg druk hier, dan heb ik moeite als het stoplicht op groen is, door mijn traagheid, om helemaal over te komen op tijd.”*

Tineke loopt zonder rollator maar geeft wel aan dat het voor mensen met een fysieke beperking wel krap kan zijn op tijd over te komen. Een van de participanten gaf aan hier een opgejaagd en onveilig gevoel van te krijgen tijdens het oversteken. Opgejaagd worden terwijl er ook gelet moet worden op vallen en verkeer geeft de participant een onprettig gevoel.

Uit het onderzoek van [Hoxie & Rubenstein \(1994\)](#) blijkt dat deze ervaring van ouderen en de stoplichten niet heel vreemd is. Uit de resultaten van het onderzoek van [Hoxie & Rubenstein \(1994\)](#) bereikten van de 592 ouderen 27% niet optijd de overkant tijdens het oversteken. Volgens [Hoxie & Rubenstein \(1994\)](#) ervaren ouderen deze hinder omdat zij significant langzamer oversteken dan jonge mensen.

Paddepoel-Noord grenst aan het universiteitscomplex Zernike. Hierdoor fietsen veel studenten door de wijk heen. Het gevoel wat ouderen bij de fietsende studenten hebben is verschillend.

Zo gaf Truus aan: *“Ik heb er geen last van hoor, het brengt gezelligheid met zich mee.”*

Tineke denkt daar anders over: *“Het ligt niet aan de studenten, maar jongeren fietsen veel sneller dan ik fiets en dan hebben ze haast. Dan halen ze me aan de rechterkant in en ze fietsen soms door rood, dat vind ik gewoon griezelig.”*

Volgens [Team Grijstinten \(2016\)](#) zijn de verschillende snelheden in de openbare ruimte een van de grootste knelpunten in Paddepoel. De stroom met studenten kan volgens [Team Grijstinten \(2016\)](#) bedreigend overkomen. In dit onderzoek zien, behalve Tineke, de overige participanten het niet zo zeer als bedreigend. Het is meer iets wat de participanten opvalt en waar ze soms een tijd voor moeten wachten om over te kunnen steken.

6. Conclusies

Het doel van dit onderzoek was inzicht krijgen in percepties van ouderen op fysieke aspecten van de woonomgeving. Daarnaast is onderzocht of deze percepties het langer zelfstandig wonen zouden kunnen beïnvloeden. Om antwoord te krijgen op deze vraag is onderzoek gedaan in de wijk Paddepoel-Noord naar percepties van 65+'ers op de fysieke omgeving.

Uit het onderzoek komt naar voren dat participanten natuur in de wijk belangrijk vinden. Dit komt voornamelijk door de rust die er in de natuur is. Ouderen gaven aan hierdoor te kunnen ontspannen. Ook voorzieningen worden gewaardeerd door participanten. Het winkelcentrum en de natuur zorgen ervoor dat ouderen in beweging blijven. Ook gaven ouderen aan naar het winkelcentrum te komen voor sociale contacten. Dit komt overeen met wetenschappelijke onderzoeken waarin is gekeken naar de relatie van de fysieke omgeving en het sociale contact. De participanten zijn tevreden over de bereikbaarheid in Paddepoel-Noord. Er zijn voldoende busverbindingen en het winkelcentrum heeft een tactische ligging. Doordat de bereikbaarheid goed is zijn ouderen minder afhankelijk van anderen om ergens te komen, waardoor zij zelfredzaam door de wijk kunnen bewegen. Tijdens de walk-along interviews is gebleken dat ouderen ook obstakels ondervinden wat het langer zelfstandig wonen zou kunnen belemmeren. Hierbij lag de nadruk vooral op ongelijke vloeren en verkeerd afgestemde voetgangerslichten. De voetgangerslichten springen op rood als de ouderen nog aan het oversteken zijn. Ouderen ervaren hierdoor een opgejaagd en onveilig gevoel. De stroom fietsende studenten werd door elke participant benoemd. De participanten gaven hierop verschillende percepties uiteenlopend van het ervaren van onveiligheid tot het meebrengen van gezelligheid.

De participanten in dit onderzoek denken allen lang zelfstandig te kunnen wonen in Paddepoel-Noord. Dit komt voornamelijk door de aanwezige voorzieningen en de grote hoeveelheid groen in de wijk. Deze fysieke factoren hebben dus zeker invloed op langer zelfstandig wonen.

6.1 Discussie en aanbevelingen

In het onderzoek is de nadruk gelegd op de fysieke omgeving in relatie met het langer zelfstandig wonen van ouderen. De nadruk lag niet op sociale aspecten. Toch legden ouderen vaak een link tussen fysieke factoren en sociale contacten die zij daardoor hebben. Ouderen kwamen vaak terug op sociale aspecten terwijl daar in het onderzoek weinig naar gevraagd werd. Het zou kunnen dat ouderen het belangrijker vinden om sociaal verbonden te zijn met de woonomgeving, dan fysiek verbonden. Ook is een combinatie mogelijk, want ouderen gaven wel aan dat bepaalde fysieke factoren zorgen voor ontmoetingen. Om dit onderzoek verder uit te diepen kan het interessant zijn te onderzoeken waar ouderen meer waarde aan hechten, aan fysieke binding of toch aan sociale binding in de wijk.

Het overheidsbeleid richt zich tegenwoordig op zelfredzaamheid, maar daarvoor moeten ouderen wel zelfredzaam kunnen zijn. Het is van belang dat de gemeente zich inleeft in de beperkingen die ouderen kunnen ondervinden. Kleine obstakels zoals scheef liggende tegels kunnen in het dagelijks leven van ouderen een grote hindernis zijn. Een participant in het onderzoek raadde de gemeente aan eens met een rollator door wijken te gaan lopen. Op deze manier wordt er niet alleen van buitenaf naar wijken gekeken maar kan precies worden ervaren waar de moeilijkheden zitten voor ouderen.

Ook kan onderzoek gedaan worden naar het afstellen van voetgangerslichten. Door in verschillende wijken te onderzoeken hoeveel tijd ouderen nodig hebben om over te steken kunnen op basis van deze onderzoeken voetgangerslichten eventueel opnieuw worden ingesteld. Dit vergroot het veiligheidsgevoel van ouderen in heel Nederland.

6.2 Reflectie

Een sterk punt van dit onderzoek is het gebruik maken van walk-along interviews. Participanten kunnen hierdoor aspecten laten zien om antwoorden te verduidelijken en op deze manier krijgt de onderzoeker daar een beeld bij. Een ander sterk punt is dat de participanten verschillen in leeftijd, geslacht en mobiliteit. Hierdoor worden gevarieerde interviews verkregen. Wel is het aantal interviews in dit onderzoek beperkt, mede door gebrek aan tijd en moeilijkheden met het werven van participanten. Ook had er in dit onderzoek meer doorggevraagd kunnen worden naar nog dieper liggende gevoelens en gedachten. Door dieper in te gaan op gevoelens van ouderen wordt er nog meer interessante data uit de interviews gehaald.

Literatuur

Alleman, T.A., Storm, I. and Penris, M.J.E., 2005. *Beweging en veiligheid in de wijk: Handleiding bewegingsbevorderende en veilige wijken*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

Bruijn, A. de (2011). Ook oude bomen moeten soms worden verplant: een onderzoek onder ouderen naar gedwongen verhuizingen als gevolg van herstructurering. Utrecht: Utrecht University.

Buffel, T., Demeere, S., Donder, L. De & Verté, D (2011). Fysieke, sociale en psychologische dimensies van de woonomgeving: Ouderen aan het woord over hun verbondenheid met de buurt. *Tijdschrift voor Sociologie*, 1, 59-87.

Carp, F.M., (1988). Significance of Mobility for the Well-Being of the Elderly. *Transportation in an ageing society*, 218(2), 14-33.

Cauwenberg, J. van, Holle, V. van, Simons, D., Deridder, R., Clarys, P., Goubert, L., Nasar, J., Salmons, J. Bourdeaudhij, I., de & Deforche, B. (2012). Environmental factors influencing older adults' walking for transportation: a study using walk along interviews. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 85 (9)

Centraal Bureau voor Statistiek. (2014). *Bevolkingsprognose 2014–2060: groei door migratie*. Den Haag: Centraal Bureau voor Statistiek (CBS).

Centraal Bureau voor Statistiek (2016). *Huishoudensprognose 2015-2060: Jongeren en ouderen langer thuis*. Den Haag: Centraal Bureau voor Statistiek (CBS).

Centraal Bureau voor Statistiek (2016). Kerncijfers wijken en buurten 2016. Geraadpleegd op 07-03-2017 via <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication>. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor Statistiek.

Doorten, I & Meurs, P. (2015). Ruimte voor redzaamheid. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 93(4), 117-118.

Etman A, Kamphuis C.B, Prins R.G, Burdorf A, Pierik F.H, van Lenthe F.J (2014). Characteristics of residential areas and transportational walking among frail and non-frail Dutch elderly: does the size of the area matter? *International Journal of Health Geographics*. 13 (7)

Gilleard, C., Hyde, M. & Higgs, P. (2007). The Impact of Age, Place, Aging in Place, and Attachment to Place on the Well-Being of the Over 50s in England. *Research on aging*, 29(6), 590-605.

Golden, J., Conroy, R.M., Bruce, I., Denihan, A., Greene, E., Kirby, M. & Lawlor, B.A. (2009). Loneliness, social support networks, mood and wellbeing in community-dwelling elderly. *Geriatric Psychiatry*, 24(7), 694-700.

Graaf, P. van der & Duyvendak, J.W. (2009). *Thuis voelen in de buurt: een opgave voor stedelijke vernieuwing*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Hernandez, B., Hidalgo, M.C, Salazar-Laplace, M.E. & Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27(4), 310-319.

- Hidalgo, M.C. & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 273-281.
- Hoxie, R.E. & Rubenstein, L.Z. (1994). Are Older Pedestrians Allowed Enough Time to Cross Intersections Safely? *Journal of the American Geriatrics Society*, 42(3), 241-244.
- Juvani, S., Isola, A. & Kyngäs. H. (2005). The northern physical environment and wellbeing of elderly aged over 65 years. *International Journal of Circumpolar Health*, 64(3), 246-256.
- Kamphuis, C.B.M., Etman, A., Oude Groeniger, j. & Lenthe F.J. van (2014) *Relaties van de fysieke omgeving met leefstijl, redzaamheid en sociale verbindingen*. Utrecht: Erasmus MC
- Klaassens, M. & Beek, A. (2013). Ruimte voor ouderen. *Agora Magazine*, 29(3), 4-7.
- Lager, D. (2015). Perspectives on ageing in place: Older adults' experiences of everyday life in urban neighbourhoods. Doctor of Philosophy, University of Groningen (Groningen).
- Linders, L. (2009). Niet de sterkste schouders. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 16(2), 13-24.
- Lörzing, H. & Harbers, A. (2009). *Naoorlogse krachtwijken; stedenbouwkundige kwaliteit als kracht*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Mowl, G., Pain, R. & Talbot, C. (2000). The ageing body and the homespace. *Area*, 32(2), 189–197.
- Nivel (2014). *Ouderen van de toekomst; verschillen in de wensen en mogelijkheden voor wonen, welzijn en zorg*. Utrecht: Nivel.
- Penninx, K & Royers, T (2007) *Werken aan een uitnodigende leefomgeving voor ouderen; een handreiking voor Welzijn Ouderen*. Utrecht: Vilan
- Phillips, J., Walford, N., Hockey, A., Foreman, N. & Lewis, M. (2013). Older people and outdoor environments: Pedestrian anxieties and barriers in the use of familiar and unfamiliar spaces. *Geoforum*, 47, 113-124
- Pickens, J. (2005). Attitudes and perceptions. *Organizational Behavior in Health Care*, 43-75.
- Pikora, T.J., Giles-Corti, B., Knuijman, M.W., Bull., F.C., Jamrozik, K. & Donovan., R.J. (2006). Neighborhood Environmental Factors Correlated with Walking Near Home: Using SPACES. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 38(4), 708-714.
- Rams, A. & Schreurs, L. (2015). *De (aan)gepaste woning op latere leeftijd Op zoek naar zelfstandigheid en levenskwaliteit*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2005). *Gezond actief: de relatie tussen ziekten, beperkingen en maatschappelijke participatie onder Nederlandse ouderen*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Sixsmith, A & Sixsmith J. (2008). Ageing in place in the United Kingdom. *Ageing international*, 32(3), 219-235.
- Stafleu van Loghum, B. (2013). Mobiliteit bij ouderen. *Bijzijn XL*, 6, 8-15.

- Stedman, R.C. (2011). Is It Really Just a Social Construction?: The Contribution of the Physical Environment to Sense of Place. *Society and Natural resources*, 16 (8), 671 – 685.
- Talbot, J.F. & Kaplan, R. (1991). The Benefits of Nearby Nature for Elderly Apartment Residents. *The international Journal of Aging and Human Development Residents*, 33(2), 89-100.
- Team Grijstinten (2016). *Grijstinten in Paddepoel*. Groningen: Team Grijstinten/Gemeente Groningen
- Thissen, T. (2013). *Ouderen en bereikbaarheid Analyse naar het beleid van woningcorporaties, is bereikbaarheid een thema?* Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Wester, F. (2004). Analyse van kwalitatief onderzoeksmateriaal. *Huisarts en wetenschap*, 47(12), 122-128.
- Wiles, J.L., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., Ruth, E. & Allen, S. (2011). The Meaning of 'Aging in Place' to Older People. *The Gerontologist*, 52(3), 357-366.
- Wouters, P. (1995). *Ouderen: hun functioneren in het verkeer*. Leidschendam: Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV).
- Afbeelding voorpagina: Hamilton (2017). *Senior of the year awards*. Geraadpleegd op 11-06-2017 via <https://www.hamilton.ca/city-awards/senior-year-awards> Ontario.

Interviewgide

Algemene introductie interview

Hallo, allereerst ontzettend bedankt dat u met mij dit interview wilt doen en dat u daarvoor de tijd wilt nemen. Mijn naam is Annemiek Hanekamp. Ik ben bachelorstudent aan de Rijksuniversiteit van Groningen en voor de afronding van mijn bachelor schrijf ik nu een scriptie. Voor mijn scriptie doe ik onderzoek naar hoe ouderen hun woonwijk Paddenpoel-Noord beleven in het dagelijks leven. Ik wil er graag achter komen of u hier prettig oud kunt worden zolang u nog in uw eigen huis woont in deze wijk. Om hier achter te komen wil ik graag met u door de woonwijk lopen en kijken naar de fysieke aspecten van de woonwijk. Bij fysieke aspecten kunt u denken aan de voorzieningen in de wijk, de natuur, het verkeer etc.

De antwoorden die u mij geeft zal ik vertrouwelijk behandelen, ik zal uw naam niet bekend maken. Verder kunt u op elk gewenst moment stoppen met het interview, en ook kunt u aangeven dat u even een pauze wilt. Als u liever geen antwoord wilt geven op bepaalde vragen dan is dat natuurlijk ook geen probleem.

Ten slotte wil ik graag uw toestemming om het interview op te nemen. Dit zou ik graag willen omdat ik dan op een later moment aantekeningen kan maken, zodat ik nu alle aandacht heb voor ons gesprek. Vindt u het goed als ik het interview opneem?

Ik zou graag willen beginnen met wat algemene vragen.

Algemene vragen

- Kunt u mij vertellen hoelang u in deze wijk woont en waarom u in deze wijk gekozen heeft als woongeving?
- Hoe ervaart u de wijk in het algemeen? (Bent u tevreden/ontevreden en waarom?)

Nu wil ik graag wat meer te weten komen over de fysieke factoren in de woonwijk. Daarom zal ik nu vragen stellen over voorzieningen, mobiliteit/bereikbaarheid, verkeer, infrastructuur en natuur.

Voorzieningen in de wijk

- kunt u omschrijven hoe u voorzieningen gebruikt in deze wijk in uw dagelijkse leven?
- kunt u vertellen wat er de afgelopen tijd is veranderd in de wijk qua voorzieningen? Wat vindt u hiervan?
- Wat is volgens u belangrijk in de wijk qua voorzieningen voor ouderen om hier lang zelfstandig te kunnen wonen?
- Kunt u mij vertellen of u wel eens gebruik maakt van voorzieningen buiten uw wijk en waarom u dat wel/niet doet?
- Hoe ervaart u de voorzieningen in deze wijk die moeten zorgen voor ontmoetingen/vermaak (denk aan café's, terrasjes, bioscoop, theater, musea, sportvoorzieningen etc.).
  - Kunt u mij vertellen hoe u daar gebruik van maakt in uw dagelijkse leven?
  - Wat betekenen deze voorzieningen voor u?

Verkeer/infrastructuur:

- Kunt u mij vertellen hoe u het verkeer in uw woonwijk ervaart en wat u graag anders zou willen zien mbt verkeer in de wijk?
- Hoe ervaart u uw eigen veiligheid tijdens het oversteken van kruispunten/wegen in uw woonwijk?
- Kunt u mij vertellen (of laten zien) welke oversteekplaatsen u regelmatig gebruikt en waarom u juist hier oversteekt?
- Denkt u dat slechthorende/slechtziende mensen veilig gebruik kunnen maken van het verkeer en de infrastructuur? Welke hulpmiddelen zijn er/missen er?

-Kunt u op de kaart 3 plekken omcirkelen waar u zich het minst prettig voelt in de wijk? En 3 plekken waar u zich het meest prettig voelt?

Natuur/groen:

- Kunt u mij een omschrijving geven van de natuur in uw woonwijk?
- hoe belangrijk is natuur/groen in de wijk voor u en waarom vindt u het wel of niet belangrijk?
- Kunt u mij vertellen (of laten zien) welke groene plekken in de wijk u het mooiste vindt? Waarom vindt u dat?
- Kunt u mij vertellen hoe u in uw dagelijks leven in de natuur komt in uw woonwijk? Wat doet u daar zoal?
- Heeft u wel eens nagedacht over wensen, ideeën of verbeterpunten voor natuur/groen in uw wijk? Wat zijn dan u wensen, ideeën of verbeterpunten daarover?

Mobiliteit/bereikbaarheid

- Hoe ervaart u de routes naar de voorzieningen die u gebruikt in uw dagelijks leven?
- Kunt u aangeven of er in de wijk plekken zijn waar u niet kunt komen? Hoe komt dat?
- Zijn er plekken die u liever vermijdt? Waarom is dat zo? (vragen of we er eventueel langs kunnen lopen)
- Kunt u mij vertellen waarom de wijk wel of niet geschikt is voor mensen met een rolstoel/rolator/scootmobiel?
- Vindt u dat er voldoende aan de mobiliteit van wandelaards wordt gedacht? (hierbij kunt u bijvoorbeeld denken aan rustmogelijkheden, geen losse tegels/hoge drempels, goede verlichting etc.) Op welke plekken is dat wel zo, en op welke plekken niet?
- kunt u mij vertellen of u gebruik maakt van het openbaar vervoer en hoe u daar dan gebruik van maakt? (welke haltes/verbindingen bijv.)
- Kunt u mij vertellen of u bepaalde wensen heeft om uw mobiliteit/bereikbaarheid te verbeteren in deze wijk?

Afsluitende vragen

- Hoe kijkt u aan tegen de ontwikkeling dat ouderen steeds langer in hun eigen huis blijven wonen?
- heeft u enig idee hoelang u hier nog van plan bent te blijven wonen? (waarom?)
- kunt u mij vertellen in hoeverre u denkt in deze wijk prettig oud te kunnen worden en lang zelfstandig te kunnen wonen?
- als u hier de komende jaren nog wilt wonen, kunt u mij dan wat vertellen over eventuele wensen die u heeft om hier langer zelfstandig te wonen?
- zijn er nog plekken in de wijk waar we niet zijn geweest en die u nog wel graag wilt laten zien?
- Heeft u nog belangrijke opmerkingen over de wijk die misschien nuttig kunnen zijn voor mijn onderzoek?

Dit is het einde van het interview. Bedankt voor u tijd en deelname aan het interview.

Heeft u nog vragen?

Weet u toevallig nog een 65+er in deze wijk die misschien ook wel een interview met mij wilt afnemen?